

Válóczy Marianna
 Budapesti Gazdasági Egyetem
 Külkereskedelmi Kar
 Nemzetközi Üzleti Szaknyelvek Tanszék

Kudarckok észlelése a nyelvtanulásban – Üzleti nyelvet tanuló egyetemi hallgatók nyelvtanulási nehézségei és kudarc attribúciói

<https://doi.org/10.48040/PL.2021.10>

A nyelvtanulás eredményességét befolyásoló pszichológiai tényezőknek fontos részét képezik a nyelvtanulással kapcsolatos meggyőződések és a meggyőződések motivációs dimenziójához tartozó siker-kudarc attribúciók. A sikerek és kudarcok oktulajdonításának módja jelentős hatással bír a nyelvtanuló önértékelésére, motivációjára és determinálhatja a további nyelvtanulási élményeit és eredményeit. A tanulmány egy egyetemisták körében végzett empirikus vizsgálat eredményeit mutatja be, amely a nyelvtanulók nyelvtanulási nehézségeinek, kudarcainak percepcióját és attribúcióját igyekszik feltérképezni. A kutatásban 141 egyetemista vett részt és számolt be személyes nyelvtanulási nehézségeiről, kudarcélményeiről, illetve arról, hogy ezeket a nehézségeket milyen okoknak tulajdonítja. Az eredmények alapján elmondható, hogy a legnagyobb számú kudarcélmény az idegen nyelven történő szóbeli kommunikációhoz, énkifejezéshez, szakmai témában kialakított saját vélemény kifejtéséhez kapcsolódik, illetve nyelvi önbizalom hiányából, hibázástól való szorongásból ered. A kudarc attribúciókat megvizsgálva elmondható, hogy a nyelvtanulók a nehézségeik és kudarcuk oki hátterében nagy szerepet tulajdonítanak az affektív tényezőknek, másrészt hajlamosak kevésbé kontrollálható tényezőket keresni, amelyek alakulására kevésbé vannak ráhatással.

Kulcsszavak: nyelvtanulás eredményessége, nyelvtanulási motiváció, nyelvtanulási nehézségek, kauzális attribúció, nyelvtanulási siker-kudarc attribúciók

Bevezetés: Sikerek és kudarcok a nyelvtanulásban

A nyelvtanulás eredményességében mutatkozó egyéni különbségek vizsgálatával jó néhány évtizede foglalkoznak a pszicholingvisztikai, szociolingvisztikai és nyelvpedagógiai kutatások. A kutatók vizsgálták többek között egyes személyiségjegyeknek a nyelvtanulás eredményességére gyakorolt hatását (Brown, 2000; Leaver – Ehrman – Shekhtman, 2005; Biedron, 2011), a nyelvtanulási stratégiahasználat szerepét (Oxford, 1990; Cohen, 1998; O'Malley – Chamot, 1990), a tanulási stílusok különbségeinek hatását (pl. Wong – Nunan, 2011; Andreou – Andreou – Vlachos, 2008) és a nyelvrész szerepét (Carroll, 1990; Skehan, 1989) a nyelvtanulással kapcsolatos sikerek és kudarcok hátterében. Bebizonyosodott, hogy a

nyelvtanulással kapcsolatosan megélt nyelvtanulói élmények, sikerek és kudarcok szoros összefüggésben vannak a nyelvtanulással kapcsolatos attitűdökkel és motivációs tényezőkkel (Gardner, 1985; Dörnyei, 1998; 2005; Dörnyei – Skehan, 2003) illetve a nyelvtanulás során megélt szorongás mértékével (Horwitz – Horwitz – Cope, 1986). Eltéréseket találtak a kutatók a nemek (Ehrman – Oxford, 1988; Boyle, 1987) és a társadalmi háttér (Pinilla-Portiño, 2018) különbségei alapján is.

A nyelvtanulásban elért sikereket és a sikerek nyelvtanulók általi megítélését jelentősen befolyásolják a tanulóban kialakult és rögzült meggyőződések is (Dörnyei, 2005). A nyelvtanulók már a nyelvtanulási folyamat kezdetén számos, a nyelvtanulással kapcsolatos korábbi tapasztalattal, meggyőződésekkel és elvárásokkal rendelkeznek saját nyelvérzékükről, képességeikről, személyiségük meghatározó szerepéről, tanulási stílusukról, a tanult nyelvről, a nyelvtanulás nehézségéről. A nyelvtanulási sikerekhez vezető útról egyénileg felépített képpel rendelkeznek (Williams – Burden, 1999; Yang – Kim, 2011). A nyelvtanulással kapcsolatos meggyőződések motivációs dimenziójához tartoznak a sikerekkel és kudarcokkal kapcsolatos nyelvtanulói tulajdonítások, a kauzális attribúciók.

A sikerek és kudarcok oktulajdonításának módja hatással van a nyelvtanuló önértékelésére, motivációjára és determinálhatja a további nyelvtanulási élményeit és eredményeit. A munkaerőpiac visszajelzései alapján meghatározott ún. 21. századi képességek között is fontos szerepe van az önismeretnek, önértékelésnek és önszabályozásnak, illetve a magas szintű érzelmi kompetenciák meglétének: saját és mások érzéseinek tudatos észlelése és önszabályozása, belső motiváltság fenntartásának képessége (Cotler et al, 2017). Mindezek alapján a nyelvtanulással kapcsolatos nehézségek nyelvtanulók általi észlelésének megismerése, a nehézségek oktulajdonításának megértése, azok befolyásolhatósága és kontrollálása aktuális és fontos kérdés.

Kauzális attribúciók és a nyelvtanulással kapcsolatos siker-kudarc tulajdonítások

Alapvető működési mechanizmusunk, hogy okokat és magyarázatokat keresünk a sikereink és a kudarcaink mögött, elsősorban is azzal a céllal, hogy jövőbeli viselkedésünk, cselekedeteink kimenetét meg tudjuk jósolni. Ezek a feltételezett okok meghatározzák jövőbeli érzelmeinket, viszonyulásunkat az adott tevékenységhez, kihatnak annak eredményességére.

Az attribúció-elmélet atyja, Heider (1958) szerint az egyén attitűdje és meggyőződése egyes történésekkel, illetve annak okaival kapcsolatban

nagyobb hatással van a viselkedésére, mint maga az esemény. Az ember saját tetteinek, viselkedésének eredményét az egyén személyiségével összefüggésben álló, vagy a környezet hatásának betudható okokra vezeti vissza (úgy mint: képességek, motivációk, intelligencia vagy a feladat nehézsége, szerencse/pech kérdése).

Weiner (2000) vélekedése szerint az attribúciók alapja elsősorban is az én önpercepcióján alapszik, amely hatással van az értékrendjére, érzelmeire, a képességeivel kapcsolatos meggyőződéseire és a motivációjára. Az attribúciók mentén pedig kiépülnek a jövőre vonatkozó siker-kudarcc elvárások (expektanciák). Weiner (2010) taxonómiája az attribúciókat négy alapkategóriába sorolja: a képességek, az erőfeszítés, a feladat nehézsége és a szerencse, amelyek egyúttal osztályozhatók stabilitásuk alapján (az oktulajdonítás állandó tényezőre, pl. intelligencia, vagy instabil tényezőre, pl. a feladat nehézsége, vonatkozik-e.), kontrollálhatóságuk szerint, illetve a kontroll helye alapján. Belső kontrollhely esetében a sikert vagy kudarcot saját teljesítményének tudja be, míg a külső kontrollal egyén úgy érzi, a környezettel összefüggésben álló okoknak tulajdonítja.

Az attribúciókkal foglalkozó szakirodalom a tulajdonításokban megmutató jelentős egyéni, szociális és kulturális különbségeket is tárgyalja (pl. Heine et al., 2008; Li – Liu – Schachtman, 2015). Az egyes kultúrák alapvető jellegzetességei befolyásolhatják, hogy az egyén a sikereit és kudarcait jellemzően elsősorban képességeinek, belső erőfeszítésének, vagy inkább külső tényezők hatásának tudja be. Eltérő oktulajdonítási tendenciákkal találkozhatunk kollektivisták, illetve individualista kultúrák esetében, teljesítmény, illetve egyéb körülmények által orientált kultúrák, gyenge, illetve erős bizonytalanságkerülő kultúrák esetében.

A nyelvtanulás sikereivel és kudarcaival kapcsolatos attribúciók a nyelvtanulási motiváció alapvető fontosságú részét képezik. A nyelvtanulók énképét, nyelvtanulói önbizalmát és ezáltal a nyelvtanulási folyamatban hozott döntéseit, motivációját és végső soron a nyelvtanulás eredményességét is erősen befolyásolhatja, hogy a nyelvtanulók hogyan észlelik a nyelvtanulási folyamat során megélt sikereiket és kudarcaikat, minek tulajdonítják azokat és mennyire érzik úgy, hogy ezekre befolyással bírnak, irányítani képesek a folyamatot. Hosszú távon ezek az érzékelések a nyelvtanulással kapcsolatban siker és kudarc expektanciákat (Grey, 2005) alakítanak ki, amelyek hatással lesznek a nyelvtanuló önértékelésére, motivációjára és determinálhatják a további nyelvtanulási élményeit és eredményeit.

A magas nyelvtanulói önbizalommal rendelkező, belső-kontrollos nyelvtanulók azt várják, hogy teljesítményük sikeres lesz, és a sikereket többnyire belső okokra, képességeikre, energiabefektetésükre vezetik vissza,

így magasabb belső hatékonyságra tesznek szert (Bandura, 1992), pozitív nyelvtanuló önképet alakítanak ki. Tudják, hogy képesek még a nehezebb feladatok végrehajtására is, képesek összetettebb, nehezebb célok kitűzésére, kitaratóbbak, hatékonyabban használják a nyelvtanulási stratégiákat.

A kudarckerülő nyelvtanuló a kudarcot többnyire belső okokra, a sikert pedig többségében külső, nem stabil okokra (pl. „szerencsém volt a vizsgán”) vezeti vissza, ezért kevésbé kész az erőfeszítésre, könnyebben feladja. A kudarcok képességnek tulajdonítása nehezen befolyásolható és determinálhatja a nyelvtanulás sikerességét, továbbá sokkal erősebben hat, mintha ugyanazt a kudarcot a nyelvtanuló nem jól kiválasztott tanulási stratégiának vagy a saját erőfeszítés hiányának tudja be (Weiner, 1986). A kudarcos nyelvtanulók kevésbé kockázavállalók, mivel sikereik esélyeit jóval alacsonyabbra értékelik, alacsonyabb a bizonytalanságtűrésük a nyelv és a kommunikációs helyzetek ambiguitásával szemben és hajlamosabbak a nyelvtanulási szorongásra. A nyelvtanulási helyzetben megélt sorozatos kudarcok után kialakulhat egy „tanult tehetetlenség” állapot, a nyelvtanuló teljesen elveszíti a motivációját és úgy érzi, hogy minden erőfeszítés ellenére nem képes sikereket elérni a nyelvtanulásban.

A nyelvtanulással kapcsolatos attribúciók tanult viselkedés eredményei, ezáltal befolyásolhatók. A nyelvtanulási tudatosság és önszabályozás kialakítása pozitív hatással lehet az attribúciókra és közvetetten az önképre. A nyelvtanulók elsajátíthatnak attribúciós kontrolltechnikákat (Dörnyei, 2005; Wolters, 2003), hatékonyságmenedzsment stratégiákat, amelyek segítségével tudatosan, pozitívan befolyásolhatják, önszabályozhatják nyelvi önbizalmukat, idegen nyelvi énképüket és motivációjukat. A kudarckerülő, külső kontrollós nyelvtanulók esetében különösen fontos, hogy a nyelvtanárok külön figyelmet fordítsanak a kudarcos nyelvtanulók nyelvi önbizalmának erősítésére, tudatosítva bennük, hogy minden egyes nyelvtanulásban elért eredményt, sikert a befektetett erőfeszítésüknek, célirányos, teljesítményelérő viselkedésük eredményének, kitűzött céljaik elérése érdekében mozgósított stratégiáknak köszönhetnek. A pozitív tanulói önértékelés kialakulása elengedhetetlen a nyelvtanulási motiváció tartós fenntartásához, a további erőfeszítésre ösztönzéshez, végső soron a nyelvtanulási folyamat tartós eredményességéhez.

A kudarcos nyelvtanulók kudarc attribúcióinak ismerete, azok hatásának és befolyásolhatóságának tudatosítása a nyelvoktatási gyakorlatban is hasznos lehet.

Üzleti nyelvet tanuló egyetemi hallgatók nyelvtanulási nehézségei és kudarc attribúciói – empirikus kutatás

Kutatási kérdések, minta, módszerek

A kutatás célja, hogy megvizsgálja az egyetemista korú nyelvtanulók nyelvtanulással kapcsolatos nehézségeinek percepcióját és a nehézségek, illetve kudarcok oktatáson át történő megküzdését. Azt vizsgáljuk, hogy elsősorban a nyelvtanulás milyen területén, milyen készségekhez kapcsolódóan észlelnek nehézséget a nyelvtanulók és ezeket a nehézségeket elsősorban milyen (külső, belső, stabil, instabil, kontrollálható vagy nem kontrollálható, képességhez vagy erőfeszítéshez kapcsolódó stb.) okoknak tulajdonítják.

Részből a jelen kutatás előzményének tekinthető az a 2018-ban végzett vizsgálat, amely, önmagukat kifejezetten sikeres nyelvtanulónak ítéelő egyetemi hallgatók nyelvtanulásban elért sikereinek attribúcióit vizsgálta, célirányosan kiválasztott kiscsoportos mintán (Válóczy, 2018). A kutatás önmagukat sikeresnek ítéelő, egyúttal nyelvtanáraik és objektív eredményeik alapján is sikeresnek mondható nyelvtanulók sikerfogalmát, sikerattribúcióit, nyelvtanulási sikertörténeteit és nyelvtanulással kapcsolatos céljait vizsgálta.

Az eredmények azt mutatták, hogy a „sikeres nyelvtanulók” a siker fogalmát és saját sikereiket elsősorban belső motivációkhoz, a nyelvtanuláshoz való pozitív attitűdökhöz és elsősorban affektív-szociális-kulturális tényezőkhöz kapcsolják. Fontos sikertényezőnek ítélték a küzdeni tudást, a kitartást és az egyéni, személyesen releváns nyelvtanulási stratégiákat, önmotivációs eszközök használatát. A sikeres nyelvtanulók attribúciói elsősorban belső kontrolláltak, sikereiket túlnyomó többségben belső tényezőknek, a befektetett erőfeszítésnek tudták be.

Előzetes feltételezésem alapján a nyelvtanulók a kudarcokat is hajlamosak affektív tényezőkhöz kapcsolni, illetve vélhetően hajlamosak a kudarcok hátterében külső okokat keresni. A kutatásban a BGE Külkereskedelmi Karának 141, alapképzéses (91%), mesterképzéses (6%), illetve felsőoktatási szakképzésben részt vevő (FOSZK) (3%) hallgatója vett részt, 99 nő és 42 férfi. Átlagéletkoruk 22,8 év. Nyelvtudásukat tekintve mindannyian legalább két idegen nyelvet ismernek A2-C1 szinten (angol, német, francia, olasz, spanyol, japán, kínai, koreai, orosz). A tanulók 82%-a rendelkezik valamilyen nyelvvizsgálattal. A nyelvvizsgálattal kapcsolatos százalékos érték nem alacsony. Ugyanakkor, figyelembe véve, hogy a minta többségét Nemzetközi Gazdálkodás alapszakos hallgatók teszik ki (68%), amely szak esetében a kimeneti követelmény két szakmai B2-es szintű nyelvvizsga (ebből az egyik kiváltható egy C1-es szintű általános nyelvvizsgálattal), másrészt a mintaalanyok által képviselt minden egyes

szakon van előírt nyelvvizsga kimeneti követelmény, így némileg meglepő, hogy a hallgatók 18%-a még egyáltalán nem rendelkezik nyelvvizsgával.

A nyelvvizsgák nyelvenkénti megoszlását tekintve azt látjuk, hogy a túlnyomó többség angol nyelvből (58%) szerzett vizsgát (ezen belül is 18% angol C1, 33% angol B2-es szintű általános nyelvvizsgával, 7% angol B2 vagy C1 szakmai nyelvvizsgával rendelkezik). A megkérdezettek 18%-ának német nyelvből van, többségében B2-es szintű általános középfokú nyelvvizsgája (néhány C1 általános vagy B2 szakmai nyelvvizsga mellett). A további nyelvvizsgákat spanyol, orosz, francia, olasz, szlovák, japán és kínai nyelvből szerezték a kitöltők, többségében B2-C1-es szintű általános nyelvvizsgát. Két vagy több nyelvvizsgával a megkérdezettek 16%-a rendelkezik.

A kutatás eszköze egy öt kérdésből álló kérdőív volt. Rákérdeztünk, hogy mennyire érzik magukat sikeres nyelvtanulónak a megkérdezettek (6 fokozatú likert skála) illetve milyen területen érzik nehézséget a nyelvtanulás során (25 item, több választási lehetőség). Két nyitott kérdés segítségével kértük a résztvevőket, hogy számoljanak be egy nyelvtanulással kapcsolatos kudarcélményükről, illetve ezek okainak tulajdonításáról. Végül egy 38 itemes, több választási lehetőséget biztosító kérdésben arra kérdeztünk rá, hogy összességében milyen okoknak tulajdonítják a nyelvtanulással kapcsolatos nehézségeiket. A kérdőívet önkéntes tanulói csoportban kipróbáltuk és a tapasztalatok alapján több ponton módosítottuk. A kérdőív feldolgozását, három kérdés esetében matematikai statisztikai módszerrel, a két nyitott kérdés esetében tartalomelemzéssel végeztük.

Eredmények

A nyelvtanulás sikerességének megítélése és észlelt nehézségek a nyelvtanulásban

A saját nyelvtanulási folyamat sikerességének megítélésére vonatkozó kérdés esetében elgondolkodtató eredmények születtek. A kifejezetten „nyelvigényes” egyetemi szakokon tanulókat tartalmazó minta esetében meglepő, hogy a megkérdezettek 19,1%-a inkább kudarcos nyelvtanulónak tartja magát, 50,9 %-a átlagosnak (középértékeket megjelölve) és mindössze a megkérdezettek 30%-a tartja magát egyértelműen sikeres nyelvtanulónak.

A legnagyobb nehézségnek a nyelvtanulási folyamat során a nyelvtani szabályok mindennapi kommunikáció gyakorlatában történő alkalmazását, a szakmai témákról való megnyilatkozást idegen nyelven, a szabad szóbeli kommunikációt, a saját vélemény kifejtését a csoport előtt, és az anyanyelvi beszélőkkel történő kommunikációt jelölték meg a megkérdezettek. Mind az öt tényező esetében a résztvevők 40-46%-a észlelt nehézséget a fenti

tevékenységek során. Látható, hogy a legnagyobb nehézséget okozó tevékenységek mindegyike szóbeli kommunikációs készségekhez kapcsolódik. A fentieken túl a résztvevők 30-40%-ának jelent nehézséget a szituációs feladatok megoldása, hallott szövegek összefoglalása idegen nyelven, a prezentáció idegen nyelven és a szövegalkotás. Ezek mind olyan tevékenységek, amelyek esetében kiemelt szerepe van az önálló gondolkodásnak, kreativitásnak, problémamegoldó képességnek.

A legkevésbé problémás területek (20%-nál kevesebb hallgatónak okoz gondot), az írott szövegértés, fordítás magyar nyelvre, a csoportosan megoldandó feladatok, projektfeladatok, vagy a kiejtés. Érdekes eredmény, hogy a tanult nyelv nyelvtani rendszerének megértése a hallgatók mindössze 22%-ának okoz nehézséget, míg a nyelvtani szabályok mindennapi kommunikációban való alkalmazása a legtöbbször gondot okozó tényező (48%). A hallott szöveg értése a hallgatók 34%-ának okoz gondot, míg a hallott szöveg visszamondása 46%-nak. Szótanulási nehézségekről, a szakmai szókincs elsajátításával kapcsolatos nehézségekről közel egyharmaduk számol be.

Nyelvtanulási kudarcélmények

A nyelvtanulási kudarcélményre vonatkozó nyitott kérdésre adott spontán válaszok is megerősítették, hogy a legnagyobb számú kudarcélmény az idegen nyelven történő szóbeli kommunikációhoz, énkifejezéshez, saját vélemény kifejtéséhez kapcsolódik, illetve a csoport előtti szóbeli megnyilvánulás kellemetlennek megélt helyzetéhez. A résztvevők 42%-a osztott meg ehhez kapcsolódó negatív élményt, nehézséget.

A leggyakrabban visszatérő fogalmak a spontán említett kudarcélmények között: az önbizalom hiánya, félelem a hibázástól, magabiztosság hiánya, a tanár által erőltetett válasz / kommunikáció, féltékenység, csoport előtti megszégyenülés. A személyes példák is jól mutatják a fiatal felnőtt nyelvtanulók kudarc attribúcióinak irányultságait:

- „A szóbeli kommunikáció csoportban/csoport előtt idegen nyelven számomra nagyon nehéz. Frusztrál az, ha erőltetik, hogy megszólaljak és nem akkor beszélek, amikor úgy érzem, hogy magabiztosan hozzá tudok szólni a témához idegen nyelven, ettől pedig sokkal inkább elmegy a kedvem, mintsem hogy fejlődnék.” (26. megkérdezett)
- „Egy új nyelv tanulása során számomra leginkább a szóbeli kommunikáció okoz nehézséget, a nyelvtanilag, ill. szóhasználatban helytelen beszédől való félelem miatt.” (34. megkérdezett)
- „Nagyon kellemetlen szituáció, mikor az ember kezdő szinten tud egy nyelvet és a tanár ennek ellenére felszólítja, hogy válaszoljon meg egy adott kérdést vagy vegyen részt egy szituációs feladatban. Ez eléggé frusztráló helyzet, mikor a csoport előtt nem tud megmukkanni az ember a nyelvismeret hiányában, ez jelentősen rombolja az önbizalmat.” (50. megkérdezett)

A szóbeli kommunikációval kapcsolatos kudarcélmények egyik érdekes kategóriája, amelyet a megkérdezettek 7%-a említ: saját nyelvtudásnál magasabb szintű nyelvtudással rendelkezők előtt beszélni idegen nyelven, illetve magyarok között használni az idegen nyelvet.

-„Mikor sokkal jobban beszélő emberekkel vagyok körülvéve, akkor mindig elmegy a kedvem és rosszul érzem magam a környezetben.” (62. megkérdezett)

-„Magyar csoport előtt angolul beszélni. Külföldiek előtt ez egyáltalán nem jelent gondot, de amikor tudom, hogy magyarokkal vagyok körülvéve, bekapcsol valami blokkolás és nem tudok megszólalni.” (77. megkérdezett)

A megkérdezettek 6%-a a nyelvtanárokkal kapcsolatos negatív élményekről számolt be (például: nyelvtanárok cserélődése a gimnáziumban, megalázó helyzetek a nyelvórán).

-„Nem értettem a tanárt. Eléggé elvette a kedvem a nyelvtanulástól.” (2. megkérdezett)

-„Iskolai tanítás során középiskolában, 4 év alatt 5 angol tanár – a tanítás hiánya.” (10. megkérdezett)

-„Különböző tanulási struktúrák, könyvek, és a feladat megközelítések között eligazodni és megtalálni a legszemélyreszabottabbat.” (101. megkérdezett)

-„Amikor a tanár visszaélt a tudásommal és ezzel megalázott több ember előtt” (60. megkérdezett)

13%-uk spontán említette a nyelvtani szabályok valós, szóbeli kommunikációban történő használatának nehézségét. 17%-uk számára az említett kudarcélmény valamilyen módon az idegen nyelvi csoporthoz, például a csoport tagjainak eltérő nyelvi szintjéhez, attitűdjéhez, vagy csoport- / pármunka tevékenységekhez kapcsolódik.

-„Van olyan szituáció, amivel szinte mindig találkozom csoportos nyelvtanulás során, ami számomra különösen frusztrálttá és zavaróvá teszi a csoportos nyelvórákat, és ez a csoportos/páros munka (általában az a feladat, hogy beszélgetünk egymással egy adott témáról). Ez egy rém kellemetlen kényszerhelyzet, mert még nem elég fejlett a szókinccsem, hogy élvezhető legyen egy ilyen rám kényszerített párbeszéd-szituáció, ráadásul ha hibázok, nincs ott a nyelvtanár, hogy kijavítson, így azt érzem, hogy nem elég, hogy frusztrál, de még csak nem is visz előre.” (83. megkérdezett)

-„Német tanulás közben a csoportos beszélgetésnél kell esetleg több biztatás a tanár felől, hiszen nagyon könnyű feladni és inkább angolra átváltani. Ilyenkor van, hogy frusztrálnak érzem magam.” (126. megkérdezett)

-„Az angol csoport tagjai nem igazán ismerik egymást és ezért néha nehéz megszólalni „idegenek” előtt. Nehézségnek tartom azt, amikor egy csoporton belül nagyon élesen elhatárolódnak a diákok a tanuláshoz való egyéni hozzáállásuk miatt. Azok a diákok, akik az órákon kívül nem foglalkoznak az adott nyelvvel, korlátozzák azokat, akik viszont igen. Így befolyásolják a csoport haladását.” (47. megkérdezett)

Nyelvtanulási kudarcok oktajdonítása

A kérdőívben a megkérdezettek által spontán említett nehézségek vagy kudarcok oktajdonításának jellemző tendenciája, hogy igen nagy arányban tulajdonítják a kudarcokat külső, részben stabil, részben instabil, többnyire nem kontrollálható tényezőknek. Elsősorban is a nyelvatanárok felkészültségének, nyelvatanári attitűdnek, túlzott elvárásoknak, a nyelvoktatási rendszer hiányosságainak (22% említi), illetve a spontán szóbeli kommunikációban, az autentikus környezetben, anyanyelvi beszélőkkel való interakcióban megvalósuló nyelvgyakorlási lehetőség hiányának (11% említi). További külső-kontrollhelyes tényező még az időhiány és általános leterheltség (4%). Példák a személyes beszámolókból:

- „Igen, a nyelvoktatók hiányosságai. A legtöbb nyelvoktató még a rendszerváltás előtt diplomázott, aminek eredményeképp olyan elavult módszerekkel tanítanak, amiknek az eredményességét már többszörösen kétségbe vonta a szakirodalom.” (46. megkérdezett)
- „ A tanári segítőkészség hiánya illetve az oktatás módjának helytelensége.” (60. megkérdezett)
- „Nem vagyok rákényszerülve arra, hogy angolul kommunikáljak szóban, ha lenne olyan ismerősöm, aki angol anyanyelvű és többször találkozónánk, valószínűleg jobban menne.” 132. megkérdezett)

Belső okokra visszavezetett, nem kontrollálható kudarc attribútumok a korábbi nyelvtanulási tapasztalatokhoz kapcsolódó negatív élmények, a „nyelvi alapok” meglétének hiánya (11%) vagy a képesség hiánya (4%). Jelentősen alacsonyabb számú a személyiséghez kapcsolódó, ugyanakkor kontrollálható attribútum, amelyre a nyelvtanulónak hatása lehet: az önbizalomhiány, motivációhiány, illetve erőfeszítés hiánya (9%) a szorongás vagy más „pszichés tényezők” (6%).

- „Talán az, hogy nem is érdekel (csak ugye az életben ez öngyilkosság).” (8. megkérdezett)
- „Lustaság, érdektelenség, időhiány, felesleges szavak tanítása.” (18. megkérdezett)
- „Egyszerűen képtelen vagyok felfogni, nincs érzésem hozzá.” (48. megkérdezett)
- „Nincs/nem volt soha sikerélményem, egyre inkább kerülöm a lehetőségét az angolul megszólalásnak, félek a megszégyenüléstől.” (62. megkérdezett)
- „Nem fordítok elég időt a gyakorlásra, idő-, talán a tehetség hiánya.” (128. megkérdezett)
- „ A nyelvérzék hiánya, sikerélmény hiánya, motiválatlanság.” (12. megkérdezett)

A spontán megosztott kudarcélmények után arra kértük a felmérés résztvevőit, hogy a kérdésben előre megadott 25 nyelvtanulási kudarc attribútumot súlyozzák (0-6-ig terjedő, 7 fokozatú Likert skálán) aszerint, hogy az adott oknak milyen szerepet tulajdonítanak a saját nyelvtanulási

nehézségeikben. A kérdésre adott válaszok alapján az derült ki, hogy a nyelvtanulással kapcsolatos nehézségeket és kudarokat a legnagyobb mértékben a következő tényezőknek ítélik (medián és átlagértékek minden esetben 4 felett): hibázástól való félelem, a nyelvi önbizalom hiánya, nyelvtanulási szorongás, stressz a szóbeli kommunikáció során, pech (pl. nem jó tanárok, tanárok váltogatása), nyelvtanárok módszerei, a nyelvtanárok személyisége és korábbi negatív nyelvtanulási tapasztalatok hatása.

A fenti tényezők mindegyike esetében a nyelvtanulók 32-60%-a nyilatkozott úgy, hogy az adott ok áll a nyelvtanulással kapcsolatos nehézségeinek, kudarcainak hátterében. Kimagaslóan sokan említették az önbizalom hiányát, a szóbeli kommunikáció során megélt stresszt és a hibázástól való félelmet. A fent említett okokon felül, a hallgatók közel 30%-a a nyelvtanulási nehézségeiben fontos oknak érzékeli saját introvertált személyiségét, az anyanyelvi beszélőkkel való nyelvgyakorlási lehetőség hiányát, illetve azt a tényt, hogy nem tölt elég időt a nyelvtanulással a tanórán kívül. A megkérdezettek 14%-a nyilatkozott úgy, hogy nincs nyelvérzéke, sosem volt jó nyelvekből, illetve 6% számolt be diszlexia tüneteiről a nehézségei hátterében. A fenti attribútumok között egyrészt kevésbé kontrollálható személyiségjegyeket találunk (pl. szorongás, önbizalomhiány, introvertáltság), másrészt külső, nem stabil, szintén kevésbé kontrollálható tényezőket („pech”, nyelvtanárok módszerei, személyisége).

A vizsgálatból kiderült, hogy a nyelvtanulók nagy szerepet tulajdonítanak az affektív tényezőknek a nehézségeik és kudarcaik hátterében, másrészt hajlamosak olyan tényezőket keresni, amelyeknek az alakulására kevésbé vannak ráhatással, kevésbé kontrollálhatóak. Ezt támasztja alá az is, hogy a nehézségeket és kudarokat sokkal kevésbé tulajdonítják például a nem jól megválasztott nyelvtanulási módszereknek, vagy az erőfeszítés hiányának, továbbá annak a ténynek, hogy nincsenek tudatos stratégiáik a nyelvtanulás hatékonyabbá tételéhez (minden tényező esetében a hallgatók max. 15% -a adott 4 feletti értéket az oknak).

Összegzés

A tanulmány a nyelvtanulás eredményességét befolyásoló tényezők közül a sikerekkel és kudarokkal kapcsolatos kauzális attribúciók szerepét szándékozott hangsúlyozni. Kiemelte az attribúciók fontosságát és hatását a nyelvtanulók önértékelésére, motivációjára. Beszámolt egy egyetemisták körében végzett empirikus vizsgálat eredményeiről, amely a nyelvtanulók nyelvtanulási nehézségeinek, kudarcainak percepcióját és azok oktulajdonítását tárta fel. Az eredmények azt mutatták, hogy a legnagyobb számú kudarcélmény az idegen nyelven történő szóbeli kommunikációhoz,

énkifejezéshez, szakmai témában kialakított saját vélemény kifejtéséhez kapcsolódik, illetve nyelvi önbizalom hiányából, hibázástól való szorongásból ered. A kudarc attribúciókat megvizsgálva elmondható, hogy egyrészt a nyelvtanulók a nehézségeik és kudarcaik hátterében nagy szerepet tulajdonítanak az affektív tényezőknek, másrészt hajlamosak olyan tényezőket keresni, amelyek kevésbé kontrollálhatóak, amelyek alakulására kevésbé vannak ráhatással.

További kutatásra érdemes terület lehet a sikerek és kudarccok attribúcióinak összehasonlítása önmagukat sikeres, illetve kudarcos nyelvtanulónak tartó hallgatók között, a férfi és női hallgatók attribúciói közötti eltérések vizsgálata, illetve a szociális és kulturális eltérések vizsgálata az egyetemista korosztály nyelvtanulási siker- és kudarc attribúcióiban. Az attribúciók dinamikusan változhatnak és bizonyítottan befolyásolhatók. Érdemes a nyelvtanároknak és a nyelvtanulóknak is tudatosítani a nyelvtanulási folyamatra vonatkozó oktatójelölés jelentőségét és kontrollálhatóságát, hiszen ezzel hatással lehetünk a nyelvtanulók nyelvtanulási motivációs struktúrájára, a további siker-kudarc expektanciákra, a nyelvtanulók önszabályozására, végső soron a nyelvtanulási folyamat hatékonyságára.

Hivatkozások

- Andreou, E. – Andreou, G. – Vlachos, F. (2008): Learning Styles and Performance in Second Language Tasks. *TESOL Quarterly*. 42/4. 665-674
- Bandura, A. (1992): Self-regulation of Motivation through anticipatory mechanism. In: R. A. Dienstbier (ed.): Perspectives on motivation. Lincoln University of Nebraska Press: Nebraska. 69-164
- Biedron, A. (2011): Personality Factors as Predictors of Foreign Language Aptitude. *Studies in Second Language Learning and Teaching*. 1/4. 467-489. DOI: <https://doi.org/10.14746/ssllt.2011.1.4.2>
- Brown, H. D. (2000): *Principles of Language Teaching and Learning*. Longman Inc: New York
- Carroll, J. B. (1990): Cognitive abilities in foreign language aptitude: Then and now. In: T. S. Parry & C. W. Stansfield (eds.) (1990): *Language in education: Theory and practice* 74. *Language aptitude reconsidered*. 11–27. ERIC Clearinghouse on Languages and Linguistics/CAL: Prentice Hall Regents/Prentice Hall
- Cohen, A. D. (1998): *Strategies in Learning and Using a Second Language*. Longman: Essex
- Cotler, J. L. et al. (2017): A Mindful Approach to Teaching Emotional Intelligence to Undergraduate Students Online and in Person. *Information Systems Education Journal*. 15/1. 12-25. Elérhető online: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1135358.pdf>
- Dörnyei, Z. (1998): Motivation in second and foreign language learning. *Language Teaching*. 31. 117-135. DOI: <https://doi.org/10.1017/S026144480001315X>

- Dörnyei, Z. – Skehan, P. (2003): Individual differences in second language learning. In: Doughty, C. J. – Long, M. H. (eds) (2003): *The Handbook of Second Language Acquisition*. 589-630. Blackwell Publishing: Oxford. Elérhető online: http://www.blackwellpublishing.com/content/BPL_Images/Content_store/WWW_Content/9780631217541/19Chap18.pdf
- Dörnyei, Z. (2005): *The psychology of the language learner*. L. Erlbaum: Mahwah. Elérhető online: <https://cstn.files.wordpress.com/2009/11/the-psychology-of-the-language-learner-3haxap.pdf>
- Ehrman, M. – Oxford, R. (1988): Effects of sex differences, career choice, and psychological type on adult language learning strategies. *Modern Language Journal*. 72/3. 253-265. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.1988.tb04185.x>
- Gardner, R. C. (1985): *Social psychology and second language learning: The role of attitudes and motivation*. Edward Arnold: London. Elérhető online: <https://publish.uwo.ca/~gardner/docs/SECONDLANGUAGE1985book.pdf>
- Grey, R. (2005): Attribution theory and second language learning: results and implications. *Celea Journal*. 28/5. 14-17
- Heider, F. (1958): *The psychology of interpersonal relations*. Wiley: New York
- Heine, S.J. et al. (2008): Mirrors in the head: Cultural variation in objective self-awareness. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 34/7. 879-887. DOI: <https://doi.org/10.1177/0146167208316921>
- Horwitz, E. K. – Horwitz, M. B. – Cope, J. (1986): Foreign language classroom anxiety. *Modern Language Journal*. 70. 125-132. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.1986.tb05256.x>
- Leaver, B. L. – Ehrman, M. E. – Shekhtman, B. (2005): *Achieving success in second language acquisition*. Cambridge University Press: Cambridge
- Li, Y. – Liu, R. – Schachtman, T. R. (2015): Cultural Differences in Revaluative Attributions. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 47/1. 149-166. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022022115609146>
- O'Malley, J. – Chamot, U. (1990): *Learning strategies in second language acquisition*. Cambridge University Press: Cambridge
- Oxford, R. (1990): *Language learning strategies: What every teacher should know*. Newbury House/Harper and Row: New York
- Pinilla-Portiño, Nykoll (2018): The influence of learners' socioeconomic status on learning english as a foreign language. *Journal of Asia TEFL*. 15. 550-558. DOI: <https://doi.org/10.18823/asiatefl.2018.15.2.23.550>
- Skehan, P. (1989): *Individual differences in second language learning*. Edward Arnold: London. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0272263100009979>
- Yang, J. – Kim, T. (2011): Sociocultural analysis of second language learner beliefs: A qualitative case study of two study-abroad ESL learners. *System*. 39. 325-334. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.system.2011.07.005>
- Válóczy, M. (2018) Sikeres nyelvtanulók nyelvtanulási sikerattribúciói. In: Bocz, Zs. – Besznyák, R. (eds) (2018): *Tudásmegosztás, értékközvetítés, digitalizáció – trendek a szaknyelvoktatásban és -kutatásban: cikkek, tanulmányok a hazai szaknyelvoktatásról és kutatásról*. 333-344. SZOKOE: Budapest. Elérhető online: http://szokoe.hu/wp-content/uploads/2018/12/Porta-Lingua-2018_szerk_final.pdf
- Weiner, B. (1986): *An attributional theory of motivation and emotion*. Springer Verlag: New York
- Weiner, B. (2000): Intrapersonal and Interpersonal Theories of Motivation from an Attributional Perspective. *Educational Psychology Review*. 12/ 1. 1-14|. DOI: <https://doi.org/10.1023/A:1009017532121>

- Weiner, B. (2010): The Development of an Attribution-Based Theory of Motivation: A History of Ideas. *Educational Psychologist*. 45/1. 28-36. DOI: <https://doi.org/10.1080/00461520903433596>
- Williams, M. – Burden, R. (1999): Students' developing conceptions of themselves as language learners. *Modern Language Journal*. 83/2. 93-201. DOI: <https://doi.org/10.1111/0026-7902.00015>
- Wolters, C. A. (2003): Regulation of Motivation: Evaluating an Underemphasized Aspect of Self-Regulated Learning. *Educational Psychologist*. 38/4. 189-205. DOI: https://doi.org/10.1207/S15326985EP3804_1
- Wong, L. L. C., – Nunan D. (2011). The learning styles and strategies of effective language learners. *System: An International Journal of Educational Technology and Applied Linguistics*. 39/2. 144-163. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.system.2011.05.004>